

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas cikliskā sistēmiskā riska novērtējums un piemērojamās pretcikliskās kapitāla rezerves normas 0% apmērā atbilstība

26.07.2022. novērtējums par cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un piemērojamās pretcikliskās kapitāla rezerves (PKR) normas 0% apmērā atbilstību.

Iepriekšējais 27.04.2021. lēmums noteikt, ņemot vērā cikliskā sistēmiskā riska intensitāti, darījumiem ar Latvijas rezidentiem (iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem) PKR normu **0%** apmērā **tiek saglabāts.**

Pamatojums: Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK), kā par PKR normas noteikšanu atbildīgā iestāde saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 35.⁵ pantu, reizi ceturksnī novērtē cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un, ja nepieciešams, nosaka vai koriģē noteikto PKR normu, kas attiecināma uz riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem. PKR normas noteikšanā analizē kredītu, kas izsniegti privātajam nefinanšu sektoram, atlikuma un iekšzemes kopprodukta (IKP) attiecību un šī rādītāja novirzi no ilgtermiņa tendences, kā arī izvērtē citus papildu rādītājus, uz kuriem pamatojoties pieņem kārtējo lēmumu par PKR normas noteikšanu.

FKTK padomes 27.04.2021. noteikto PKR normu 0% apmērā kredītiestādes specifiskās PKR aprēķinā izmanto **sākot no 2022. gada 1. maija** līdz brīdim, kad FKTK padome, ņemot vērā ciklisko sistēmisko risku novērtējumu, lems par PKR normas apmēra izmaiņām.

Reizi ceturksnī FKTK **turpina publicēt cikliskā sistēmiskā riska novērtējumu** tās mājaslapā.

Lai lemtu par PKR normas noteikšanu, FKTK sadarbībā ar Latvijas Banku ik ceturksni veic Latvijas finanšu cikla izmaiņu analīzi, kā arī seko līdzi tādiem nozīmīgiem aspektiem kā koronavīrusa Covid-19 pandēmijas izraisītā globālā ekonomikas pieprasījuma un piedāvājuma šoka attīstības tendences un Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītā ģeopolitiskā nestabilitāte, kā arī no šiem aspektiem izrietošajai nenoteiktībai un efektiem uz tautsaimniecības attīstību.

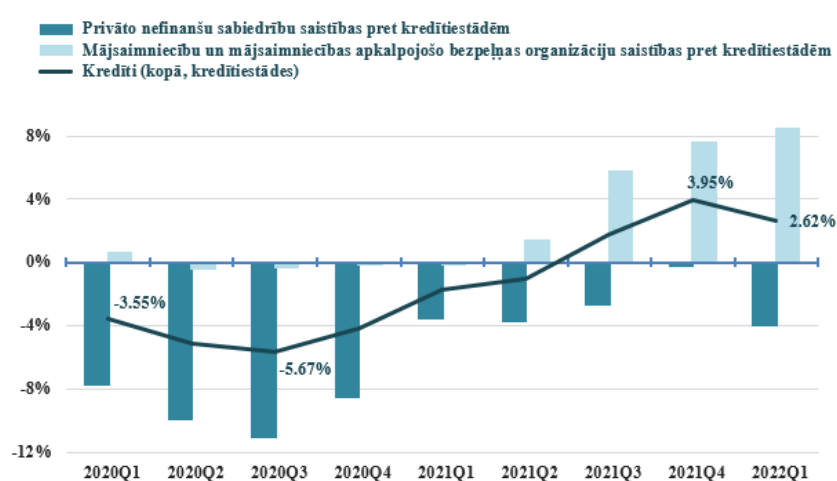
Kā liecina Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) informācija, tautsaimniecības izaugsmes temps 2022. gada 1. ceturksnī pieauga pretstatā pirms gada ceturksnī novērotajam tempam, un salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, pēc sezonāli un kalendāri nekoriģētiem datiem IKP palielinājās par 6.7%, lielā mērā pateicoties būtiskam pieaugumam (pēc ražošanas aspekta) nozarēs, kuras iepriekš visvairāk skāra Covid-19 pandēmijas negatīvie efekti - izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumi (pieaugums par 83.8%), kā arī māksla, izklaide un atpūta (pieaugums par 26.9%). 2022. gada 1. ceturksnī Covid-19 pandēmijas izplatības mazināšanai noteikto epidemioloģisko ierobežojumu atvieglošana veicināja ekonomiskās darbības atjaunošanos, t.sk. mājāsaimniecību patēriņa izdevumu pieaugumu par 15.1% (gadspret-gadu).

Latvijas Banka 2022. gada jūnijā pārskatīja makroekonomiskās prognozes, atspoguļojot ne tikai pandēmijas, bet arī Krievijas iebrukuma Ukrainā ietekmi uz globālo cenu attīstību, vienlaikus ņemot vērā būtisko nenoteiktību, un 2022. gadā paredzot 2.9% IKP izaugsmi (paaugstināta decembra prognoze – pieaugums par 1.8%), savukārt 2023. gadā – 2.4% IKP

izaugsmi (samazināta iepriekš martā veiktā prognoze – pieaugums par 3.2%). Prognozes ir modelētas vēl aizvien lielas nenoteiktības apstākļos un būtiskie riski galvenokārt saistīti ar kara izraisīto cenu un izmaksu kāpumu un vājināto ekonomisko aktivitāti, konfidences pasliktināšanos.

Ekonomikas attīstības tendenču novērtējums ir būtisks nosakāmās PKR normas apmēra analīzē. PKR orientieris ir pamata rādītājs cikliskā sistēmiskā riska novērtēšanai un tā pamatā esošā kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no ilgtermiņa tendences jau ilgstoši saglabājas negatīva – gan izmantojot plašo – (finanšu kontu) (-30.4 p.p. 2021. gada 4. ceturkšņa beigās), gan šauro – (banku) (-14.4 p.p. 2022. gada 1. ceturkšņa beigās) kredītu definīciju¹. Latvijas iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem izsniegto kredītu un IKP attiecība turpina pakāpeniski samazināties - 2022. gada 1. ceturksnī šauri definētā kredītu un IKP attiecība saruka līdz 28%, bet plaši definētā – līdz 78% 2021. gada 4. ceturksnī.

Satricinājumi ekonomikā turpina negatīvi ietekmēt iekšzemes kredītēšanas pieauguma tempus. Kopējā iekšzemes privātā nefinanšu kredītportfeļa atlikums 2021. gada 4. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, samazinājās par 1.4%. Analizējot

1. attēls. Kredītu (šaurā definīcija) un to komponentu ceturkšņu izmaiņas (gads-pret-gadu)

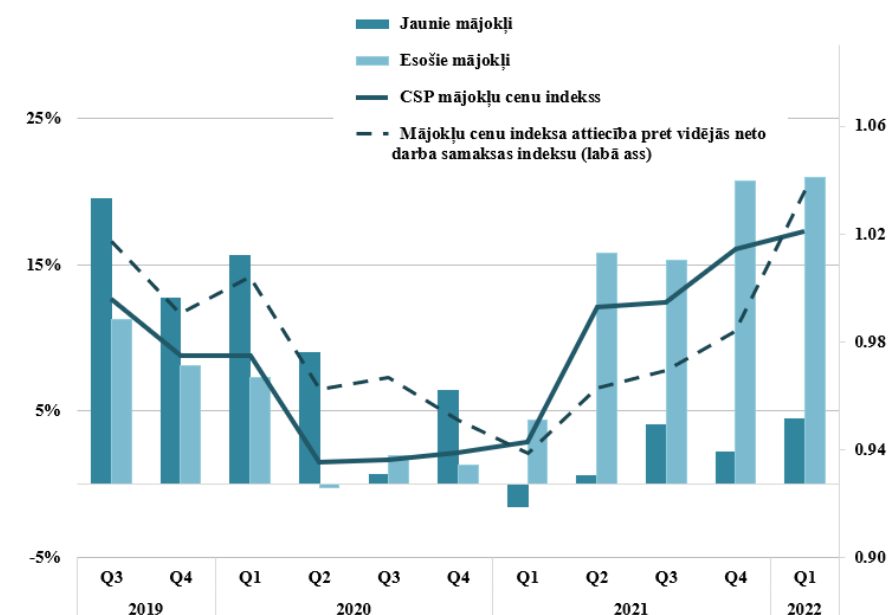
abus būtiskos PKR orientierī izmantotos kredītēšanas segmentus – privāto nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību saistības pret kredītiestādēm - mājsaimniecību (un to apkalpojošo bezpeļņas organizāciju) segments, aktivizējoties no ilgstoši zema līmeņa, uzrāda lielāku noturību gan pret Covid-19 izraisīto ekonomikas šoku, gan pret ģeopolitiskās nestabilitātes izraisītajiem negatīvajiem efektiem uz ekonomikas attīstību, turpinot pieaugt - 2022. gada 1.ceturksnī par 8.5% ((gads-pret-gadu), skat. 1. attēlu). Mājsaimniecību segmenta pieauguma tempi veicināja arī kopējo kredītiestāžu iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem izsniegto kredītu un uzpirkto parāda vērtspapīru apjoma pieaugumu 2022. gada 1. ceturksnī (pieaugums par 2.6% (gads-pret-gadu)), turpretim privāto nefinanšu sabiedrību kredītēšanas tempi joprojām neuzrāda atveseļošanās pazīmes (samazinājums par 4.0% (gads-pret-gadu)), saistību apjomiem kopumā sarūkot vairāk kā 2 reizes kopš augstākā novērojuma 2008. gada 4. ceturksnī.

Saskaņā ar Latvijas Bankas Kredītu reģistra datiem, kredīts mājokļa iegādei veido ļoti nozīmīgu apjomu no visiem saistību veidiem un 2022. gada 1. ceturksnī, pret iepriekšējā gada atbilstošo

¹ Papildu informācija par PKR orientiera metodoloģijā izmantoto kredītu definīciju atrodama FKTK mājaslapā – *Pretcikliskā kapitāla rezerve*. Pieejams: <https://www.fktk.lv/mediju-telpa/nozares-temati/makroprudenciala-uzraudziba/pretcikliska-kapitala-rezerve/pretcikliska-kapitala-rezerve/>

periodu, tā saistību atlikumi pieauga par 4.2%, bet skaits samazinājās par 0.2%. Joprojām aptuveni puse no visiem mājokļa kredītiem tiek izsniegti ar valsts atbalsta programmām.

Mājokļu tirgus kopumā 2021. gadā strauji atkopās un 2021. gada 1. ceturksnis turpinājās ar strauju cenu pieauguma tempu (skat. 2. attēlu). Straujā gada pieauguma tempu izaugsme gan 2021. gada griezumā, gan 2022. gada sākumā novērota tieši esošo mājokļu segmentam (pieaugums

2. attēls. CSP mājokļu cenu indeksa un tā komponentu ceturkšņu pārmaiņas (gads-pret-gadu) (kreisā ass), un mājokļu cenas un ienākumu attiecība (labā ass)

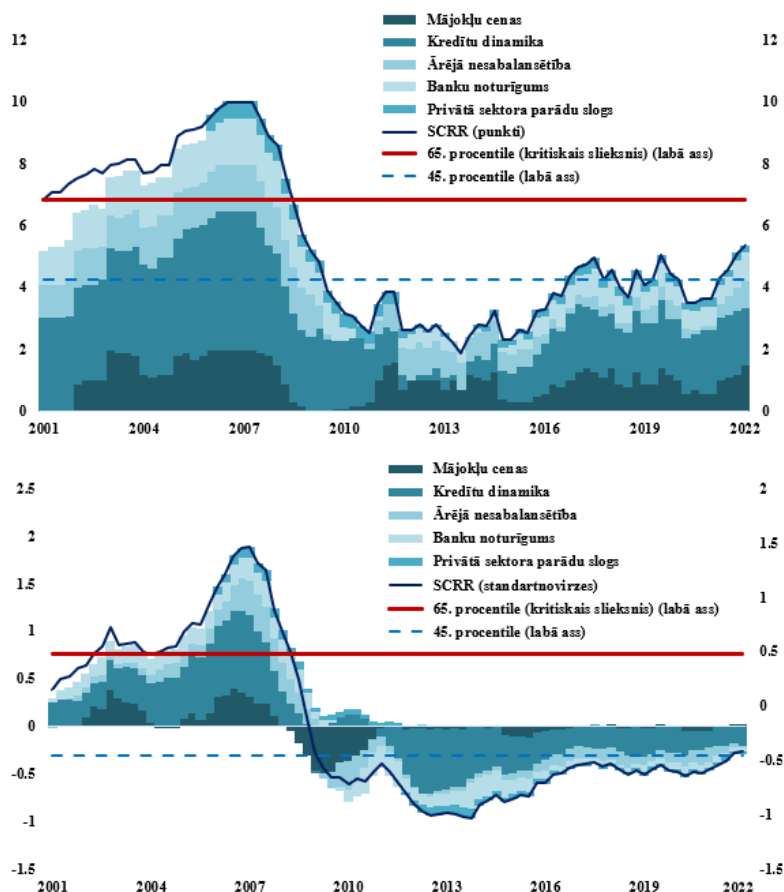
2022. gada 1. ceturksnī par 21.0% (gads-pret-gadu)). Šī segmenta attīstības tendences cieši korelē ar kopējā CSP mājokļu cena indeksa izmaiņām (pieaugums 2022. gada 1. ceturksnī par 17.3% (gads-pret-gadu)). Jauno mājokļu segmenta attīstību būtiski ietekmē ierobežotais piedāvājums, kam ir ietekme arī uz cenām otrreizējā tirgū – 2022. gada 1. ceturksnī cenas pieaugušas par 4.5% (gads-pret-gadu). Neraugoties uz kopumā straujo cenu pieaugumu, pašlaik nav novērojami būtiski signāli par tirgus nesamērībām, gan dēļ stabilā pirkumu līgumu skaita (Latvijas un Rīgas reģionos), gan dēļ nebūtiskām aktivitātēm spekulatīvajā (atkārtota pirkšana un pārdošana viena gada ietvaros) mājokļa tirgū, gan dēļ tipveida dzīvokļu cenu Rīgā attīstības tendencēm. Joprojām saglabājas augsta mājokļu cenu un darba samaksas pieauguma tempu korelācija.

Kā papildu rādītājs cikliskā sistēmiskā riska intensitātes noteikšanai tiek izmantots Latvijas Bankas izstrādātais² saliktais cikliskā sistēmiskā riska rādītājs (SCRR), kas ļauj, ņemot vērā Latvijas finanšu sistēmas specifiku, novērtēt finanšu cikla aktuālo stāvokli, izmantojot vienlaikus vairākus faktorus. Neraugoties uz apstākli, ka SCRR kopumā ir nedaudz pieaudzis gan pēc punktu, gan standartnoviržu novērtējumiem, tie joprojām nav būtiski pietuvojušies kritiskajam sliekšnim (skat. 3. attēlu). Lai arī pieaugums novērts visās SCRR komponentēs, vislielāko svaru rādītājā piešķir tieši kreditēšanas attīstību raksturojošie rādītāji un tendences mājokļu cenās, t.sk. joprojām novērotās vājās kreditēšanas ietekmē (jo sevišķi nefinanšu sabiedrību segmentā) šis rādītājs šobrīd neuzrāda paaugstinātu cikliskā sistēmiskā riska līmeni.

² Jaunākā informācija par Latvijas Bankas izstrādāto SCRR pieejama tās 2022. gada Finanšu stabilitātes pārskatā: https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2022_lv.pdf

Papildus informācija par SCRR metodoloģiju pieejama Latvijas Bankas 2020. gada Finanšu stabilitātes pārskatā: https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2020.pdf

Vērtējot būtiskos finanšu cikla raksturojošos rādītājus uz 2022. gada 1. ceturksni un ņemot vērā joprojām pastāvošo neskaidrību par turpmākajām tautsaimniecības attīstības tendencēm ģeopolitiskās situācijas ietekmē un pārmaiņām centrālo banku monetārajā politikā, pašlaik nav novērojamas būtiskas augšupejošas finanšu cikla izmaiņas un finanšu stabilitātes cikliskais sistēmiskais risks kopumā saglabājas ierobežots. Pašreizējos apstākļos nav pamatota PKR normas palielināšana, tādējādi tā tiek saglabāta 0% līmenī.

FKTK sadarbībā ar Latvijas Banku turpinās ik ceturksni analizēt būtiskos rādītājus un vērtēt ciklisko sistēmisko risku līmeni un PKR normas atbilstību.

3. attēls. SCRR un to noteicošo komponentu devums (1. grafiks punktos, 2. grafiks – standartnovirzes)